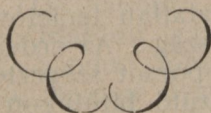

*Hogy a magyarnak is jobbra fordul sorsa,
Magyar szívverésért nem jár már bitója.
Babért kap a derék és nem hóhérbárdot,
Szabad lesz álmodni végre — magyar álmot!*

*Ragyog az emlékük, mint a csillag este.
És mi hajtott féjjel nyomukat keresve,
Mikor a zaj elhal, mikor lelkünk szól csak,
Megköszönjük nékik, hogy mieink voltak.
Tizenhárman voltak? Nem. Nem. Sokkal többen.
Vértanuk álmodnak itten minden rögben,
Kialvó csillagban, elhulló virágban,
Sok ezeren voltak, nemcsak tizenhárman.*

Molnár Endre.

Ünnepi beszéd

Kis Magyar Testvéreim!

Láttátok a határt? A pipacsos, buzavirágos kacagó szép határt, a nyári mezőt mintha kicserélték volna, ott haldoklik sárgán, busan. Hűvös szél kergeti róla a kari-kázó kórót... Nyirkos köd üli meg komorrá dermedt reggelét. Elnémult madárdala is. A fecskék, gólyák, énekes madaraink is bucsut vettek már tőlünk, helyettük a sikitó északi szél fütyöl kisérteties nótaszót... Haldoklik a határ. A kegyetlen ősz fojtogatja... amely egy hideg szeptembervégi éjjel szökött be hozzánk...

Ősz... Magyar sors! Olyan egy-testvérek! Gyász a ruhájuk, kemény, kegyetlen a sorsuk. Még hallom a mezők mulatozó madarait, még látom a kedves kis színes virágokat... fülemben még itt van az örömujjongó március, Petőfi riadója, Kossuth indulója... s ha felnyitom a szemem: — a mezőn már csak a vihartól megtépett fákat, a diszétől, virágától megfosztott határt, a nyári verőfény helyett a hetes esőktől ázó földeket látok... ha felnyitom a szemem... vért látok, sokat, bitófákat, igazságukért bujdosó árva magyarokat s egy sebektől vérző, vonagló Magyarországot látok.

Itt az ősz... Itt van október... a vértanuk hónapja. A magyar vértanuké, akik olyan sokan vannak, akik ott áldozták fel drága életüket Eperjes; Pozsony piacán, Bu-

dán, a Vérmezőn, Bécsujhelyen, Kassán, Aradon... az »Akasztófák mezején«... a világháború istenítéletében a szélrózsa minden irányában... Vértanukban nincsen gazdagabb ország minálunk...

Büszke, uri faj a magyar, aki kemény ököllel, dacos fővel gyürkőzik neki a félvilágnak, hihetetlen vitézségével megvívja a lehetetlent is, de ha elbukik mégis... nincs az a bárd, nincs az a golyó, az a bitófa, amely meg tudná hajlítani a derekát. Ezért olyan rengeteg a magyar vértanu.

Akkor is... ma nyolevankilenc esztendeje úgy halt meg az a Tizenhárom, hogy csodálkozva bámult rájuk a világ! Ősz volt akkor is... október... de korábban bucsuzott el tőlünk a dalosmadár, mert vértől piroslott a mező, mert fészke helyett üszköt talált hazatérő útján. Elfonynyadt, elszáradt akkor minden fűszál, minden fa, mintha csak egy nagy, végeleáthatatlan temetővé vált volna a mi drága hazánk, Magyarország... Az erdei harkály kopogása úgy hangzott, mintha koporsót szögeztek volna, vagy szekercék csattogtak a készülő bitófákon?

Hogyan is történt, mi történt azon az október hatodikán?

Szegény Magyarország béklyóban fetrengett... Kifosztották mindenéből, aztán koldussá tették... Világesuffját akartak belőle csinálni! De meghasadt a sötétre borult magyar égbolt s gyönyörű szivárvány ivelt át rajta. Előbb csak a »legnagyobb magyar«, Széchenyi István költögette a nemzetet s bontogatta a szárnyait, azután rákezdték nótáikat a költők is, élükön a szabadság csalogányával, Petőfiel, végre Kossuth Lajos zászlót bontott s ott ragyogott a magyar három szín az ég kékjén! Széchenyi felrázta az alélt nemzetet, Petőfi talpra állította s kiadta a jelszót: Előre! Kossuth kardot adott kezébe s Görgey ezt kiáltotta: Utánam!

A márciusi ifjak aztán szárnyat adtak neki, hogy még jobban haladhasson! És haladt is! Amerre ment, rózsák fakadtak nyomában; a szabadság illatos rózsái! Egyetlen hadsereg lett a nemzet! Riadójtát a nagy Petőfi verte, zászlóját pedig Pöltenberg, Kiss Ernő, Lázár Vilmos, Desseffy, Lahner György és Damjanich verhetetlen pirosipkásai vitték diadalról-diadalra! Damjanich híres fiai s Bem apó legendás székelyei előtt nem tudott megállni az ellenség! Ott vitték a zászlót győzelmesen Szolnoknál, Hatvannál, Tápióbicskénél, Isaszegnél, Vácnál, Nagysallónál a gyilkoló halállal szemben, a hazaszeretet, a szabadságszeretet dicsőséges oltárához. Ott lengették a visszafoglalt Budavárnak ormán, mert akkor tavasz volt... ragyogó május s magyar dicsőséggel telt meg a világ minden tája!

De jaj! A tavaszra mindig eljön a könyörtelen ősz is.

A gyáva és szétvert osztrák kétségbeesésében segítségért könyörgött az oroszhoz... s a cár hazánkra szabaddította 200.000 kiéhezett katonáját. Mi lett a vége?... Halottatok már. Világos... gulába rakott győzelmes fegyverek... porba hanyatlott diadalmas lobogók... megtömött zord börtönök, szerte bujdosó vitéz honvédek... akasztófa... A mindig visszatérő szomorú magyar sors...

Mire eljött az ősz, október, már faragták a bitófákat, már ott lépdelt az a rettenthetetlen tizenhárom a Halál elé... Aztán egy sortűz... s négy már visszaadta lelkét Teremtőjének... Majd megindult a világ leggyászosabb menete: kilenc hős magyar honvédvezér indult a bitófák alá... Behunyom a szemem, hogy ne lássam ezt a rettentés menetet, ezt a felháborító gáztettet... Hát hőseknek akasztófa a jutalmuk?!... De hallom... még így is hallom Leiningen bucsuszavait: »Odafönn igazságosabban ítélnék felettünk...« Most Nagy Sándor tábornok mennydörgő hangja szól: »Ma nekem, holnap neked!«... és most, ki volt az, aki odakiáltotta a gyilkosok arcába: »Éljen a hazá!«... Tudom... tudom már... Damjanich volt, a csaták félistene...

Felnyitom a szemem... ott áll a kilenc bitófa, az új magyar Golgota... s kilenc bátor, okos, lelkes, szép szempárból tekint felém a múlt... ennek a szegény, sokat szenvedett Hazának multja...

Azóta, hej, nagyon megsaporodott a magyar vértanuk légiója! Vértanuk vére hullott Északon, Keleten, Délen, mindenhol, az elszakított magyar végeken! Ma újra rab lett a magyar saját hazájában... S ilyenkor, ősszel, ha eljön az október, s eszünkbe jutnak dicső emlékü vértanuinak, lehetetlen, hogy eszünkbe ne jussanak magyar testvéreink, akik ma is vértanuéletet élnek, mert tilos nekik a magyar szó, a magyar dal, a magyar imádság! Mert nem szabad magyarul beszélni a királykoronázó Pozsonyban, a nagy fejedelem porait őrző Kassán, Szent László városában, Nagyváradon, Mátyás kincses Kolozsváran, a nagy Tizenhárom vértanuhalálának helyén: Aradon!

Ősz van... Odakint haldoklik a határ, kopár legelőkön zörög a kóró, fázik a haraszt... s ott, valahol a Maros mellett... az ujaradi sikon most kettőzött őrség vigyáz az Akasztófák mezejére...

Kis magyar testvéreim! Meddig tűrjük ezt?!

